

10. Купчинський О.А. Слов'янські топоніми України як джерело історико-географічних досліджень: Географічні назви на -ичі.-Київ, 1981.- 250 с.
11. Купчинський О.А. Статистика та географія двочленних відприсвійних географічних назв України на -*ь // Історичні джерела та їх використання, вип. 2.- Київ, 1969.- С. 217-236
12. Купчинський О.А. Статистика и стратиграфия восточнославянских топонимов ка -ичи и некоторые вопросы исторической географии заселения (на материале УССР) // Вопросы географии, т.110. Топонимика на службе географии.-Москва, 1979.- С. 103-112.
13. Повість врем'яних літ Літопис (за Іпатським списком).- Київ, 1990.
14. Jordan J. Toponimia Romínească.- București, 1963.-578 p.
15. Wilkoń A. Nazwy miejscowe typu Tyszowce, Witoszyńce w języku polskim// Onomastica, 1967, r XII, z. 1-2, s.70-83.

Святослав Вербич (Київ)

НАЗВИ ГІДРООБ'ЄКТІВ БАСЕЙНУ ДНІСТРА ЯК ДЖЕРЕЛО РЕКОНСТРУКЦІЇ ДАВНІХ СЛОВ'ЯНСЬКИХ АНТРОПОНІМІВ

The article proposes etimologic analysis of the hydronyms Dnester basin: *Бездéжиський, Домажир, Літмир, Ягистів*. They appears source for reconstruction of the ancient Slavic antroponyms.

Key words: hydronym, antroponym, toponym, oronym.

Як відомо, географічні назви зберігають у своєму складі слова, які відсутні як в апелятивному словникові певної мови, так і в іменникові населення відповідного регіону. Це зумовлено меншою схильністю топонімів до перейменувань. Особливо ж це стосується назв гідрооб'єктів, на властивість яких консервувати у своїх основах давні слова вже неодноразово звертали увагу ономасти й етимологи [2: 287].

Предметом нашого дослідження стали гідроніми басейнів Верхнього й Середнього Дністра (адміністративно-територіально – Львівська та Івано-Франківська області України), мотивовані (здебільшого через посередництво назв населених пунктів чи орооб'єктів) давнім антропонім-комполітом: *Бездéжиський, Домажир, Літмир, Ягистів*.

Назва пот.*Бездéжиський* (пр.Літмиці п.Дністра; с.Луки Рожнятівськ. р-ну Івано-Франківськ. обл.; витік із лісу *Бездеж*; 7: 37) містить твірну топооснову *Бездеж*, оформлену суф. *-иськ-*, у складі якого, однак, не зовсім зрозуміла функціональна роль початкового *-и-*. Контактною щодо гідроніма виступає назва лісу *Бездеж*. Саме вона цікава з погляду етимологічного аналізу. Топонім *Бездеж* охоплює чималий ареал, як-от: чес. *Bezdež* – назва замку й села, д.-рус. *Бездéжъ* – назва міста [3, 2: 16-17] тощо. Як бачимо, наведені назви поширені в північнослов'янській зоні. Онім *Бездеж* репрезентує деривційну модель із архаїчним присвійним суфіксом *-ь*, який у цьому випадку оформлює ім'я *Бездéждь*: **bezdeđь < *bezdeđь + -ь* [3, 2: 16-17]. Укладачі ЕССЯ відновлюють янше апелятивну праформу для антропоніма **Бездéждь*. Проте, на нашу думку, тут можна констатувати й праслов'янський онім **Bezdeđь*, що підтверджують, зокрема, д.-рус. *Бездéждь < Бездедов* [1: 31], чес. *Bezdeđ* [14, 1: 72], пол. *Biezdziađ* [16, 1: 163]. Зазначене ім'я є органічним складником слов'янської антропонімної системи з префіксом **bez-*, що вказує на відсутність кого-, чого-небудь (пор., відповідно, чес. *Bezdruh, Bezdom, Bezstroj, Bezuj* [8: 24], ст.-укр. *Безърада* [6: 83] < **Безърадъ*, пол. *Biezstryj* [16, 1: 163], болг. *Безмър* [4: 16]).

Гідронім *Домажир* (пот., п.Веращиці л.Дністра; пп. Домажир, Лодина Яворівськ. р-ну Львівськ. обл.; 7: 180) пояснюємо як вторинний до однойменної назви населеного пункту з

огляду на семантику основн Ойконім *Домажир* М.Л.Худаш і М.О.Демчук етимологізують як похідний від зафіксованого імені *Домажирь*, ускладненого посесивним суф. -*рь* [11: 67]. Враховуючи апелятивну й онімію підтримку для особового імені *Домажирь*, можна відновити праформи *domažirь – апелятив-комполит від основ *doma й *žirь < *žiti (пор. рос. *доможи́р* ‘господар’; 3, 5: 69) і *Domažirь – антропонім [8: 31].

Гідронім *Літмир* (р., л.Яблінки л.Стрия п.Дністра; с. Присліп Турківськ. р-ну Львівськ. обл.; 7: 321) вже привертав увагу дослідників. Так, О.М.Трубачов пов’язував його зі слов’янським антропонімом *Lutomirь [9: 187]. На можливість дещо іншої фонетичної структури зазначеної назви вказує В.П.Шульгач, розглядаючи широке коло споріднених топонімів на зразок: ст.-чес. *Litomir*, *Litmir* при ст.-пол. *Lutomir* як форми з делябіалізацією *y>i*, що постали на ґрунті первинного **L’utomérjь*/ **L’utomirь* [12: 159]. Сказане знаходить підтримку також у колі чес. топоніма *Litoměřice* < *Luthomir* [13, II: 641–642], пол. *Litomierz* (*Lutomierz*) – назва частини села Холопчиці в Галичині [14, V: 329].

Назва пот. *Ягустів* (л.Опору п.Стрия п.Дністра; с.Тухав Сколівськ. р-ну Львівськ. обл.; 7: 633), наскільки відомо, ще не була проетимологізована. Це спонукає до певних міркувань з цього приводу. Гідронім *Ягустів* (пол. варіант *Jahistów*) слід, на нашу думку, вважати вторинним (шляхом метонімічного перенесення) від ороніма *Jahistów* – назва гори, порослої лісом, із-під якої витікає потік Оронім має варіант *Jahostów* [14, III: 371]. З погляду структури, у назві *Jahistów/Jahostów* можна виленувати присвійний суф. -*iw/-ow* і твірну основу *Jahist/Jahost*. Вважаємо, її слід ідентифікувати з незасвідченим доступним матеріалом антропонімом *Agostь, у складі якого **a-* – праслов’янський іменний прафікс із функцією приблизності чи наявності певної ознаки [10: 267-268], -*gost-* < псл.*gostь [3, 7: 67-68]. Форма *Ягустів* (*Jahistów*) виникла з *Ягостів* (*Jahostów*) під впливом місцевої фонетики. Пор., наприклад, діал. *gic’u’i* «гості» [5, 1: 172]

Література

1. Веселовский С.Б. Ономастикон: Древнерусские имена, прозвища и фамилии. – М., 1974
2. Єфименко І.В. До давньослов’янської відантропонімної топонімії (на матеріал “Новгородських писцевих книг”) // Пам’ятки писемності східнослов’янськими мовами XI–XVIII ст. – К., 1995. – С.287–291.
3. Этимологический словарь славянских языков: Праславянский лексический фонд / Под ред. О.Н.Трубачева. – М., 1974–2001. – Вып. 1–28.
4. Заимов Й. Български именник. – София, 1977.
5. Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок: У 2-х ч. – К., 1984.
6. Реестр війська запорозького 1649 року. Транслітерація тексту / Гол. упорядник О.В.Тодійчук. – К., 1995.
7. Словник гідронімів України / А.П.Непокупний, О.С.Стрижак, К.К.Цілуйко – К., 1979
8. Топоров В.Н. Праславянская культура в зеркале собственных имен (элемент **mir-*) // XI Международный съезд славистов (Братислава, сентябрь 1993 г.). История, культура, этнография и фольклор славянских народов. Доклады рос. делегации. – М., 1993. – С.3–119
9. Трубачев О.Н. Названия рек Правобережной Украины. Словообразование. Этимология. Этническая интерпретация. – М., 1968.
10. Трубачев О.Н. Из праславянского словообразования: именные сложения с приставкой *a-* // Проблемы истории и диалектологии славянских языков. – М., 1971. – С.26-275.
11. Худаш М.Л., Демчук М.О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімні утворення). – К., 1991.
12. Шульгач В.П. Праслов’янський гідронімний фонд (Фрагмент реконструкції). – К., 1998.
13. Profous A., Svoboda J. Místní jména v Čechách: Jejich vznik, původní význam a změny. – Praha, 1947–1957. – T.I–V.

14. Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich. – Warszawa, 1880–1895. – T.I–XV.
15. Słownik staropolskich nazw osobowych / Pod red. W.Taszyckiego. – Wrocław, 1965–1985. – T.I VII.

Інна Волянюк (Тернопіль)

ОЙКОНИМИ НА -ІВЦІ, -ИНЦІ НА ТЕРИТОРІЇ ПІВДЕННОЇ ВОЛИНИ (В МЕЖАХ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

The article reveals the Southern Volyn` oykonims on -ivtsi, -yntsi after historical literary texts of the 14th – 19th cc. It has been determined that they originate from patronims motivated by the Slavonic autokhtonic personal names or Christian names. There are only two non-patronymic names that were artificially formed in 1947.

Об'єктом дослідження ми обрали топоніми на **-івці, -инці**, які на думку В.Никонова, належать до найбільш давніх і найчисельніших в українській топонімії. За кількістю вони поступаються лише назвам на **-ка, -івка** і майже дорівнюють топонімам на **-ів** [11:19]

Перші спроби наукового дослідження топонімів на **-івці, -инці** знаходимо у працях істориків XIX ст.: Д.Веренки, Є.Сепинського, В.Теодоровича. Однак висновки названих дослідників про походження цих назв базуються, як правило, на народній етимології. На початку XX ст спробу наукового вивчення онімів цього типу зробив історик М.Кордуба, який обґрунтував важливість географічних назв як цінного історичного джерела [8:3]. Вдалий аналіз ойконімів на **-івці, -инці** поданий у працях румунського мовознавця М.Штефанеску [23], а у вітчизняній ономастиці ойконіми цієї моделі досліджували Л.Гумецька, Ю.Карпенко, К.Галас, В.Никонов та ін., однак, ці вчені по-різному визначали творення вказаних топонімів. Так, М.Кордуба і Ю.Карпенко розглядали їх як назви, що походять від катойконімів (назв жителів населених пунктів із формаитами на **-ів, -ин**). Подібної думки дотримувалися ще Л. Гумецька, О.Стрижак, Ю.Редько і ін. Польські ономасти В.Тапицький, С.Роспанд, З.Штібер та ін. вважали, що більшість топонімів на **-івці, -инці** є патронімічними за своїм походженням [25:263].

Ойконіми України названої словотвірної моделі стали об'єктом спеціального монографічного вивчення Д. Бучка [5]. Здійснюючи діахронічне структурно-ареальне дослідження ойконімів України на **-івці, -инці** за період XIV–XX ст., автор вказав на зв'язок ареалу українських топонімів назвкогого типу з ареалами однойменних топонімів на території Словаччини, Болгарії, та Югославії, дослідив процес їх розвитку на території України. Дослідник раніше кваліфікував ойконіми на **-івці, -инці** як патронімічні назви поселень, тобто такі, що виникли внаслідок метонімічного перенесення назв людей на поселення, в яких вони жили [3:7], а у сучасних працях він визначає їх як відпатронімічні назви доойконімного рівня деривації, оскільки патронімічними є не самі ойконіми, а їх базові назви. Структурне ж оформлення цих назв завершилося ще на доойконімному рівні [4:11].

Назви поселень досліджуваної моделі на території Південної Волині (в межах Збарзького, Кременецького, Лаговедького та Шумського районів Тернопільської області) належать до найчисельніших. Вони становлять 10 % від усіх назв цього регіону. Щоб дослідити становлення ойконімів зазначеного типу на території Південної Волині, розглянемо їх походження, спираючись на дані історичних пам'яток XIV – XIX ст.

Найдавнішими джерелами вивчення української ойконімії є писемні пам'ятки періоду Київської Русі – літописи. На жаль, ойконіми досліджуваної нами словотвірної моделі у них